

Εξελικτική Ψυχολογία:

Η Ψυχολογία του αναπτυσσόμενου ανθρώπου

- Η εξελικτική ψυχολογία είναι ο επιστημονικός κλάδος ο οποίος μελετά τις αλλαγές που υφίσταται ο ψυχικός κόσμος του ανθρώπου από την σύλληψη έως τον θάνατο του.
- Η ανάπτυξη του ατόμου παρουσιάζεται ως η δυναμική έκφραση της αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε βιολογικές καταβολές, στην ατομική εμπειρία και σε κοινωνικούς παράγοντες.
- Οι ψυχοκοινωνικές αντιδράσεις αρχίζουν πολύ πριν την γέννηση του ατόμου και υπάρχει συνάφεια μεταξύ της προγεννητικής συμπεριφοράς και ανάπτυξης μετά την γέννηση.
- Κατά την ενδομήτρια περίοδο συμβαίνουν ποικίλες διαφοροποιήσεις και προσαρμογές στην συμπεριφορά του εμβρύου που αποτελούν ένα πρελούδιο της πλούσιας ανάπτυξης που θα ακολουθήσει.

Εξελικτική Ψυχολογία:

Η Ψυχολογία του αναπτυσσόμενου ανθρώπου

- Σημαντική ώθηση στην μελέτη του αναπτυσσόμενου ανθρώπου έδωσαν οι θεωρητικές συλλήψεις και οι μελέτες επιστημόνων της συμπεριφοράς του ατόμου όπως η ψυχανάλυση του Freud, ο συμπεριφορισμός του Watson, η γενετική επιστημολογία του Piaget η βιοκοινωνική θεωρία του Erikson την οποία θα παρουσιάσουμε.
- Ο Έρικ Έρικσον γεννήθηκε στην Γερμανία το 1902 από Δανούς γονείς. Θεωρείται σήμερα μία από τις ηγετικές φυσιογνωμίες στον τομέα της ψυχανάλυσης και της ανάπτυξης του ανθρώπου. Η κλινική του πρακτική περιλαμβάνει την θεραπεία παιδιών, έχει μελετήσει την διαδικασία ανάπτυξης σε ποικίλες πολιτισμικές και κοινωνικές συνθήκες, δίδασκε ψυχανάλυση στο Harvard, είχε συμμετάσχει στις έρευνες της ψυχολογικής κλινικής του πανεπιστημίου και για περισσότερο από μια 10ετία ήταν ανώτατο στέλεχος του κέντρου Austen Figgs.
- Ο Erikson προσπάθησε να συνδυάσει τις δύο αντίθετες ψυχαναλυτικές ερμηνευτικές θεωρίες, την βιολογική θεωρία του Freud και την κοινωνιολογική θεωρία των μεταγενέστερων ψυχαναλυτών, σε μία βιοκοινωνική θεωρία της προσωπικότητας.

Εξελικτική Ψυχολογία:

Η Ψυχολογία του αναπτυσσόμενου ανθρώπου

- Ο Erikson υποστηρίζει ότι η προσωπικότητα δεν διαμορφώνεται τελεσίδικα κατά την παιδική ηλικία και δεν σταματά να εξελίσσεται και να διαφοροποιείται με το τέλος της εφηβείας.
- Η διαφοροποίηση και η διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου συνεχίζονται σε όλη του την ζωή.
- Ο άνθρωπος είναι ένα όν ενεργητικό και εφευρετικό το οποίο δραστηριοποιείται σε όλη του την ζωή προβάλλοντας σε κάθε φάση της και διαφορετικούς στόχους και ανάγκες που πρέπει να ικανοποιήσει.
- Σε κάθε περίοδο της ζωής του το άτομο, αντιμετωπίζει μια Αναπτυξιακή κρίση της οποίας η επίλυση κρίνεται κάθε φορά από το είδος της αλληλεπίδρασης του Εγώ με τον κοινωνικό περίγυρο.

Εξελικτική Ψυχολογία:

Η Ψυχολογία του αναπτυσσόμενου ανθρώπου

- Στα πλαίσια των 8 βασικών αναπτυξιακών κρίσεων του ΕΓΩ που σύμφωνα με τον Erikson καλύπτουν όλη την πορεία της ζωής από την γέννηση έως την γεροντική ηλικία, το άτομο διαμορφώνει νέες αντιλήψεις για τον εαυτό του και για τον κοινωνικό του περίγυρο.
- Κάθε στάδιο ορίζεται με δύο διαμετρικά αντίθετα στοιχεία, ένα θετικό ένα αρνητικό. Τα δύο αυτά αντίθετα στοιχεία ορίζουν τους δύο εναλλακτικούς πόλους που θα απολήξει η ψυχοκοινωνική αλληλεπίδραση σε κάθε στάδιο.
- Οι 8 αναπτυξιακές κρίσεις του Εγώ, ή οι 8 εποχές, ή τα 8 στάδια κατά τον Erikson είναι οι εξής:

1^ο στάδιο

Η βασική εμπιστοσύνη ενάντια στη βασική δυσπιστία

- Χρονολογικά το στάδιο αυτό συμπίπτει με την βρεφική ηλικία κατά την οποία το άτομο βρίσκεται σε πλήρη εξάρτηση από τους γονείς.
- Αν το άτομο νιώθει ότι οι ανάγκες του ικανοποιούνται και εξασφαλίσει την αγάπη και την περιποίηση από αυτούς, το βρέφος αναπτύσσει το συναίσθημα της βασικής εμπιστοσύνης, της ασφάλειας και της αισιοδοξίας.
- Αν το βρέφος νιώθει ότι το παραμελούν, αναπτύσσει το συναίσθημα της δυσπιστίας προς τους άλλους, της καχυποψίας και της ανασφάλειας.
- Στην ψυχοπαθολογία η απουσία της βασικής εμπιστοσύνης μπορεί να μελετηθεί καλύτερα στην νηπιακή σχιζοφρένεια, ενώ η εφόρου ζωής υποκείμενη αδυναμία αυτής της εμπιστοσύνης είναι φανερή στις ενήλικες προσωπικότητες όπου η απόσυρση σε σχιζοειδής και καταθλιπτικές καταστάσεις είναι καθέξιν.

2^ο στάδιο

Η αυτονομία ενάντια στην ντροπή και την αμφιβολία

- Η περίοδος αυτή αφορά το 2 και το 3 έτος της ηλικίας του ατόμου, την περίοδο δηλαδή που το παιδί αρχίζει να αποκτά την ικανότητα για συντονισμένη σωματική κίνηση και διανοητική λειτουργία.
- Το παιδί αποκτά αυτονομία εφόσον οι γονείς και το περιβάλλον του αναγνωρίζουν την ανάγκη να ενεργεί με το δικό του τρόπο και με τον δικό του ρυθμό ασκώντας έλεγχο στον εαυτό του αλλά και στο περιβάλλον του. Αντίθετα αν το παιδί νιώθει ότι οι γονείς του δείχνουν υπερπροστατευτική διάθεση και δεν το αφήνουν να αντενεργεί, αναπτύσσει το συναίσθημα της ντροπής και της αμφιβολίας.
- Με τον ιδεοψυχαναγκασμό αυτό της ανάκτησης του περιβάλλοντος του παιδιού με πείσμα και έλεγχο οδηγείται το νήπιο σε ψυχαναγκαστική νεύρωση που οδηγεί τον ενήλικα σε διακυβέρνηση μάλλον κατά γράμμα παρά κατά πνεύμα.
- Η αίσθηση της αυτονομίας που υποθάλπεται στο παιδί και τροποποιείται όσο προχωράει η ζωή εξυπηρετεί και εξυπηρετείται από την διαφύλαξη μιας αίσθησης δικαιοσύνης στην οικονομική και πολιτική ζωή.

3^ο στάδιο

Η πρωτοβουλία ενάντια στην ενοχή

- Η περίοδος αυτή αφορά από το 3 έτος έως το 6 έτος της ηλικίας του παιδιού. Είναι η περίοδος που οι διανοητικές πράξεις και οι κινητικές δραστηριότητες δεν αποτελούν αντιδράσεις σε παρορμητικά ερεθίσματα του περιβάλλοντος του.
- Αν το παιδί νιώθει ότι τα πρόσωπα του περιβάλλοντος ενθαρρύνουν και ενισχύουν την αυτόβουλη του εξερεύνηση, αναπτύσσει το συναίσθημα της πρωτοβουλίας.
- Αν το παιδί νιώθει ότι οι γονείς θεωρούν τις πρωτοβουλίες του αυτές ενοχλητικές, γελοίες ή ανάρμοστες, αναπτύσσει το συναίσθημα της ενοχής.
- Η πρωτοβουλία είναι αναγκαίο μέρος κάθε πράξης και το άτομο την χρειάζεται για οτιδήποτε μαθαίνει ή κάνει. Η πρωτοβουλία δηλώνει ευχαρίστηση για έφοδο και κατάκτηση.
- Σε αυτό το στάδιο λειτουργεί η διάσπαση ανάμεσα στην ανθρώπινη δόξα και στην απόλυτη καταστροφή. Το παιδί παύει να είναι νήπιο και βρίσκεται απέναντι στον γονιό που παρατηρεί, καθοδηγεί και τιμωρεί αυξάνοντας την ενοχή του.

4ο στάδιο Εργατικότητα ενάντια στην κατωτερότητα

- Η περίοδος αυτή καλύπτει την πρώτη σχολική ηλικία από το 6 έτος έως το 11 έτος τότε που το παιδί πρέπει να αποκτήσει τις σχολικές γνώσεις και δεξιότητες και να μάθει να συνεργάζεται με τους συνομηλίκους του.
- Αν το περιβάλλον και η οικογένεια του παιδιού καθώς και το σχολείο ενθαρρύνει το ενδιαφέρον και τον ενθουσιασμό του να γνωρίσει τον κόσμο γύρω του, το παιδί θα αναπτύξει το συναίσθημα της εργατικότητας και της φιλοπονίας.
- Αν το περιβάλλον θεωρήσει τις προσπάθειες αυτές του παιδιού ως αταξίες ή ακαταστασίες το παιδί θα δημιουργήσει το συναίσθημα της κατωτερότητας.
- Αυτό το στάδιο διαφέρει από τα προηγούμενα γιατί δεν αποτελεί ταλάντευση από κάποια εσωτερική αναταραχή σε μια κυριαρχία. Ο Freud το αποκαλεί λανθάνον στάδιο γιατί οι βίαιες ενορμήσεις είναι ομαλά ναρκωμένες. Δεν είναι όμως παρά η νηνεμία πριν την καταιγίδα της εφηβείας.

5ο στάδιο

Η ταυτότητα ενάντια στη σύγχυση των ρόλων

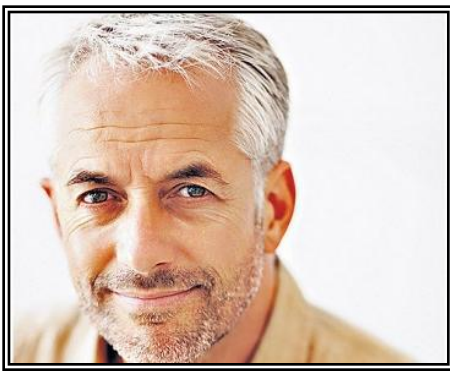
- Η περίοδος αυτή καλύπτει την εφηβεία από το 12 έτος έως το 20 έτος. Είναι το τέλος της παιδικής ηλικίας και η αρχή της νεότητας. αν ο έφηβος κατορθώσει να συνενώσει σε ένα ενιαίο όλο όλες τις προηγούμενες εμπειρίες του και να δώσει την προοπτική της συνέχειας από το παρελθόν στην προετοιμασία για το μέλλον θα αποκτήσει μια ικανή ταυτότητα, μια εικόνα του ποιος είναι από που προήλθε και που βαδίζει.
- Αν όμως ο έφηβος λόγω κακών συγκυριών κατά τα προηγούμενα στάδια δεν καταφέρει να διαμορφώσει μια σαφή εικόνα του Εγώ του, καταλαμβάνεται από σύγχυση ρόλων και κρίση της ταυτότητας του, δυσκολεύοντας την επιλογή τους και όσο αφορά την επαγγελματική τους καριέρα.
- Αναζητώντας μια νέα αίσθηση συνέχειας οι έφηβοι είναι αναγκασμένοι να ξαναδώσουν πολλές από τις μάχες των προηγούμενων χρόνων. Η αυξημένη εμπειρία της ικανότητας του Εγώ ολοκληρώνει τις περιπέτειες της λίμπιντο.
- Η εφηβική σκέψη είναι ένα ψυχοκοινωνικό στάδιο ανάμεσα στην παιδική ηλικία και την ηθική που έχει μάθει ως παιδί και την ενηλικίωση και τους ηθικούς κανόνες που θα αναπτύξει ως ενήλικας.

6ο στάδιο

Η οικειότητα ενάντια στην απομόνωση

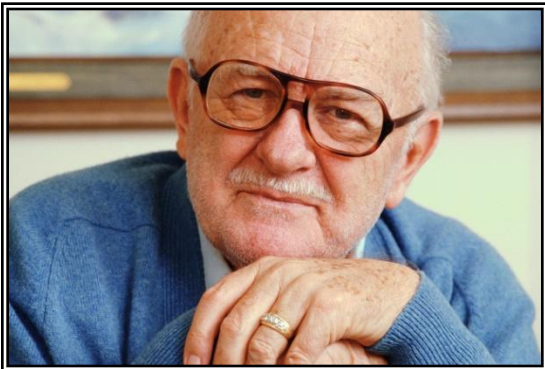
- Η περίοδος αυτή καλύπτει την νεανική ηλικία όπου το άτομο επιδίδεται σε παραγωγική εργασία και δημιουργεί την δική του οικογένεια.
- Αν το άτομο μπορεί να δίνει και να παίρνει αγάπη και στοργή από τους άλλους και να δείχνει ενδιαφέρον και αφοσίωση στο ταίρι του χωρίς να φοβάται ότι θα υποστεί αυτοκατάλυση του δικού του Εγώ, αναπτύσσει το συναίσθημα της οικειότητας.
- Αν το άτομο δεν μπορεί να προσφέρει αγάπη και στοργή στους άλλους αναπτύσσει το συναίσθημα της απομόνωσης, ότι δηλαδή είναι μόνος του χωρίς κάποιον άλλον με τον οποίον μπορεί να μοιραστεί χαρές και λύπες και να αναπτύξει αμοιβαίο ενδιαφέρον και φροντίδα.
- Ο νεαρός ενήλικας είναι πλέον έτοιμος να συγχωνεύσει την ταυτότητα του με την ταυτότητα των άλλων.

7^ο στάδιο

Η γενεσιουργητικότητα ενάντια στη στασιμότητα

- Το στάδιο αυτό καλύπτει την μέση ώριμη ηλικία κατά την οποία το άτομο, αφού έχει ήδη εξασφαλίσει μία ικανοποιητική επαγγελματική και κοινωνική προσαρμογή, πρέπει να δείξει ενδιαφέρον για άτομα πέρα από το άμεσο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον και να εργαστεί για ένα καλύτερο μέλλον.
- Όσα άτομα δεν καταφέρουν να αναπτύξουν ένα τέτοιο πανανθρώπινο ενδιαφέρον καταλήγουν σε καταστάσεις αυτοαπαρρόφησης ασχολούμενοι αποκλειστικά με τον εαυτό τους και τις προσωπικές τους ανάγκες.
- Ο ώριμος άνθρωπος έχει την ανάγκη καθοδήγησης καθώς και ενθάρρυνσης.
- Η γενεσιουργητικότητα αποτελεί ουσιαστικό στάδιο στο ψυχοσεξουαλικό και στο ψυχοκοινωνικό πρόγραμμα.
- Όταν αποτυγχάνει τελείως αυτός ο εμπλουτισμός λειτουργεί η παλινδρόμηση σε μια ιδεοψυχαναγκαστική ανάγκη για ψευτοοικειότητα συχνά με αίσθηση στασιμότητας και συναισθηματικής μιζέριας. Τα άτομα αυτά δείχνουν υπερβολική επιείκεια στον εαυτό τους, και εκεί που οι συνθήκες είναι ευνοϊκές, ο αναπηρισμός σωματικός η ψυχολογικός γίνεται φορέας του αυτοενδιαφέροντος.

8^ο στάδιο

Η ακεραιότητα του Εγώ ενάντια στην απόγνωση

- Το στάδιο αυτό καλύπτει την περίοδο που το άτομο βρίσκεται λόγω ορίου ηλικίας σε επαγγελματική και κοινωνική απομαχία.
- Αν το άτομο ανασκοπώντας την πορεία της ζωής του διαπιστώνει ότι πορεύτηκε σωστά και με επιτυχία, νιώθει το συναίσθημα της προσωπικής αξίας και της καταξίωσης.
- Αν το άτομο ανασκοπώντας την ζωή του διαπιστώνει ότι όλη η πορεία του είναι μία σειρά από αποτυχίες και λάθος εκτιμήσεις θα δημιουργήσει το συναίσθημα της πικρίας, της αναξιοσύνης και της απόγνωσης.
- Για να προσεγγίσει η να βιώσει την ακεραιότητα το άτομο πρέπει να μάθει πως να δέχεται την θρησκεία, την πολιτική, την οικονομική τάξη των πραγμάτων, την τεχνολογία, την διαφορετική ζωή άλλων πολιτισμών, τις τέχνες και τις επιστήμες.

Κάθε ενήλικος ήταν κάποτε παιδί. Ήταν κάποτε μικρός. Μια αίσθηση μικρότητας διαμορφώνει την σκέψη του, πρώιμες εμπειρίες που δεν μπορούν να ξεριζωθούν, οι θρίαμβοι του θα εκτιμηθούν σε σχέση με αυτή την μικρότητα και οι ήττες του θα της δώσουν υπόσταση.

Κάθε κοινωνία αποτελείται από ανθρώπους που εξελίσσονται από παιδιά σε γονείς. Για να εξασφαλίσει την συνέχεια της παράδοσης, η κοινωνία οφείλει να ετοιμάσει από νωρίς τα παιδιά της για να γίνουν γονείς και πρέπει να φροντίσει για τα αναπόφευκτα κατάλοιπα της νηπιακότητας τους.